

DEUIFD Türk Kültürünü Mayalayanlar Özel Sayısı / 2021, ss. 463-490.

HÜNKAR HACI BEKTAŞ VELİ'NİN KERAMETLERİ*

İskender OYMAK**

ÖZ

Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli, duygularıyla Müslümanların gönül dünyalarını, fikirleriyle de kültür damarlarını besleyen bilge bir şahsiyettir. O sadece Anadolu'da değil, Orta Asya, Orta Doğu ve Balkanlarda da düşünceleriyle gönülleri fethetmiş ve adına Dergâhlar kurulmuştur. Onun tarihi kişiliğinden çok menkabevi kişiliği ilgi görmüştür. Menkabevi kişiliğinde en önemli yeri kerametler tutmaktadır. Keramet kavram olarak, tasavvuf ehlinin manevi gücünü göstermesi açısından önemlidir. Keramet ehli, bu gücünü gizlemekle mükellef olmasına rağmen, müritler (erenler) zaman zaman onları bu güçlerini açıklamak durumunda bırakmışlardır. Bu noktada Hacı Bektaş-ı Veli'nin kerametleri, tarikat ehli tarafından çok ilgi gördüğü için sözlü ve yazılı olarak sonraki kuşaklara aktarılmıştır. Söz konusu kerametleri büyük oranda Velayetname isimli eserinde yer almaktadır. Bu kerametlerinden bazıları: Susam yaprağı ve darı çeçi üzerinde namaz kılması; çilehaneye pencere açması, beş taşın konuşup şahitlikte bulunması, deniz üzerinde gemiyi yok etmesi, bıçakla taşı kesmesi, ölüyü diriltmesi vb. şeklinde sıralamak mümkündür.

Anahtar kelimeler: Hacı Bektaş-ı Veli, Velayetname, Tasavvuf, Keramet.

HUNKAR HAJI BEKTASH VELI'S MIRACLES

ABSTRACT

Hunkar Haji Bektash-ı Veli is a wise person who feeds the heart worlds of Muslims with his feelings and the veins of culture with his ideas. He has conquered hearts with his thoughts not only in Anatolia, but also in Central Asia, the Middle East and the Balkans and were established Dergâhs in his name. He was more interested in his his legendary personality than in his

* Yazar; çalışmanın hazırlanması esnasında bilimsel ve etik ilkelere uyulduğunu ve yararlanan tüm kaynakların kaynakçada belirtildiğini, çalışmanın maddi açıdan fonlanmadığını, çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

** Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi ABD, Elazığ. email: ioymak@firat.edu.tr., ORCID ID: <https://orcid.org//0000-0002-7494-873X>

Makalenin Hakemlere Gönderiliş Tarihi : 06/12/2021

Makalenin Hakemlerden Geliş Tarihi : 20/12/2021

historical personality. In his Legendary personality, the miracles hold the most important place. Miracle as a concept is a crucial in terms of showing the spiritual power of the people of the sufis. Although the miracle men are obliged to hide this power, the followers (Erens) have from time to time left had to them to explain their powers. At this point, Haji Bektash Veli's miracles were transferred to subsequent generations in oral and written form, as they received a lot of attention from the people of the sect. The mentioned miracles are largely placed in his work that is called Velayetname. Some of these virtues oracles are: praying on sesame leaves and millet capsheaf; opening a window to the the ordeal house, talking and testifying to five stones, destroying a ship on the sea, cutting a stone with a knife, raising the dead, etc. it is possible to sort in this form.

Keywords: Haji Bektash Veli, Velayetname, Sufism, Miracle.

1. GİRİŞ

Tasavvuf aleminde önemli bir yeri alan Hacı Bektaş-ı Veli, Yesevi Dergâhında yetişerek Anadolu'ya gönderilmiş ve burada önemli faaliyetler icra etmiştir. Günümüzde Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı, Anadolu'da önemli bir kült merkezi konumundadır. Tarihi süreçte halk inanışları bağlamında dergâh, misyonunu yaklaşık 800 yıldır icra etmektedir. Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı, Hünkar'ın hayatının önemli kısmının geçtiği ve kerametlerinin çoğunun tezahür ettiği bir makamdır. Tebliğde kutsal kavramı, Hacı Bektaş Veli'nin hayatı ve dergâhı hakkında kısa bilgi verildikten sonra kendisine isnat edilen kerametlere yer verilecektir. Hünkar'ın kerametlerinden bazılarının nasıl cereyan ettiği örneklerle aktarılacaktır. Çalışmada tarih metoduyla elde edilen bilgiler deskriptif metotla yorumlanacaktır.

Kutsal kavramı Türkçede güçlü dini saygı uyandıran veya uyandırması gereken, kutsi, mukaddes; tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen ve tanrısal olan manalarında kullanılır¹. Kutsallık ise; özü itibarıyla gizemli ve tabiatüstü güç ile ilişkisi sebebiyle

¹ Türk Dil Kurumu. *Türkçe sözlük*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988), II/939.

bir kısım eşyaya, bazı yer ve kişilere atfedilen üstünlük olarak ifade edilir². İlahi dinlerde kutsalın belirleyicisi bizzat kutsalın kendisi olduğu için en yüce manada kutsallık Tanrı'ya aittir. Dini tecrübenin merkezinde kutsalın kendisi olduğu için, kutsal mekânların teşekkülü de O'nun tezahürü ile gerçekleşir³. Dini tecrübe arzusu, insanları kutsal ile zaman zaman sezgisel ve duygusal ilişkiye sevk eder. Bu sebeple dini tecrübe yaşama arzusunda olanlar için çoğu zaman Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı gibi özel mekânlar cazibe merkezi olmuştur. Buralarda bulunan türbe, ağaç, taş, su vb. unsurlar uygun ortamı oluşturduğu gibi, bu mekânlar ile ilgili anlatılan menkabeler⁴ ve kerametler de toplum nezdinde kutsiyeti artırmaktadır.

Her kutsal mekan, kutsalın tezahürünü, mevcut kozmik ortamdan bir toprak parçasını ayırma veya nitelikleri açısından farklı kılma etkisine sahip bir kutsalın ortaya çıkışını gerektirir⁵. Çoğu zaman sadece bir işaret,

² Ahmet Güç, "Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı", *Dinler Tarihi Araştırmaları- I, Sempozyum 08-09 Kasım 1996*, (Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayını, 1998), 340.

³ Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes'te "Mescid-i Haram" Kur'anı Kerim Meali. Çev: Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008) Hac 22/26; "Beytül Makdis" Kitab-ı Mukaddes (İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2001) Tekvin 8/ 20-21), "Mukaddes Tuva Vadisi" el-Taha 20/12; Çıkış 3/5 gibi yerler kutsal olarak ifade edilmiştir. Kutsal mekânlara ritüellerle girilir.

⁴ Sözlükte "övinülecek güzel iş, hareket" manasına gelen menkabe (menkibe) kelimesinin çoğulu menakıptır. Bu anlamda menkabe, miladi IX. yüzyıldan itibaren yazılan hadis kitaplarında sahabenin faziletlerine dair hadisleri ihtiva eden bölümler için kullanılmıştır. Daha sonra tasavvufun IX. yüzyıldan sonra İslâm dünyasında yaygınlık kazanmasıyla menkibe kelimesi, sufilerin hikmetli sözleri ve örnek alınacak faziletli davranışları için de kullanılmaya başlanmıştır. Haşim Şahin. "Menakıbname", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2004), 29/112).

⁵ Yakup Peygamber'in Harran'a giderken gecelediği yerde bir taşı başının altına koyup yatması ve gördüğü rüya üzerine mekânı kutsaması: "...Yakup, sabahleyin erken kalktı ve başı altına koymuş olduğu taşı aldı onu direk olarak dikti ve tepesine zeytinyağı döktü. Ve yerin adını da Beyt-el (Allah'ın evi) koydu" (Tekvin 28/10-19). Daha sonra sıkıntılarından kurtulmak için adak adayarak, Allah'tan dilekte bulunmuş, gerçekleşmesi durumunda gördüğü varlığın kendisinin Rabbi, oraya diktığı taşın da Allah'ın evi olacağını belirtmiştir (Tekvin 28/20-22).

mekânların kutsiyet kazanmasında, yeterli olur⁶. Örneğin: kutsiyet atfedilen velî, dede, baba, şehit gibi zatların hayatta iken mekanla olan temasları veya ölüm sonrasındaki irtibatlarından dolayı ya da onların hatıralarına binaen makamlarının kutsallaştırılması söz konusu olmuştur. Bazen de maddi veya manevi sıkıntısı olan insanların bu mekânlarda bulunan kutsal nesnelere teması sonucu edindiği rahatlama mekânların kutsallığına vesile olmuştur⁷. Bu anlamda Anadolu’da mevcut birçok türbe, dergâh ve makam gibi yerlerde kutsalın varlığı yoğun olarak hissedildiği ve insanlar kendilerini mutlu ve emniyette gördükleri için, bunların yakınında yaşama arzusu kuvvet kazanmıştır. Ziyaretgahlarda bunları gözlemek mümkündür.

2. HACI BEKTAŞ-I VELÎ VE KERAMETLERİ

Hacı Bektaş-ı Velî’nin hayatı ve Dergâhının özellikleri konunun bütünlüğü açısından önemlidir. Ayrıca keramet kavramı ve değişik kültürlerdeki yansımaları, Hünkar’ın tespit edilen kerametlerini anlama açısından dikkate değer bir husustur.

2.1. Hacı Bektaş-ı Velî’nin Hayatı

Hacı Bektaş-ı Velî’nin hayatı ile ilgili kaynaklarda farklı rivayetler bulunmaktadır. Bazı kaynaklar Hünkar’ın 640 veya 660’da Nişabur’da doğduğu ve 738’de Suluca Karahöyük’te vefat ettiğini belirtirken⁸, bazı kaynaklarda ise sadece ölüm tarihi 669/1271 olarak verilmekte⁹; ancak diğer bir kısım kaynak ise O’nun 606 (1209)’da doğduğu ve 669 (1270) yılında vefat ettiğini belirtmektedir¹⁰. Asıl adı Bektaş (rehber) olan Hünkâr, vefatından sonra Hacı Bektaş-ı Velî ismiyle şöhret bulmuş, tarihi

⁶ Mircea Eliade, *Kutsal ve Din Dışı*, çev. M. Ali Kılıçbay, (Ankara: Gece Yayınları, 1991), 7.

⁷ Eliade, *Kutsal ve Din Dışı*, IX-XI.

⁸ Baha Said. “Bektaşiler” I- III, *Türk Yurdu*, (Şubat 1927), ed. Murat Şefkatli, XII/76, 153, (Ankara: Tutubay Yayınları, 2001), 12/76.

⁹ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990), 282; İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bektaşilik*, (İstanbul: Der Yayınları, 1990), 34; Ahmet Yaşar Ocak, “Hacı Bektaş-ı Velî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 14/455-458, (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayını, 1996), 14/455.

¹⁰ Hacı Bektaş-ı Velî. *Velayetname*, Haz. Hamiye Duran, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 27.

kişiliğinin yanında daha çok menkabevi kişiliği ile ön plana çıkmıştır. O, söz konusu kişiliği ile Rum Abdallarının piri ve Anadolu'nun büyük evliyalarından biri olmuştur¹¹.

Velayetname'ye göre, Hacı Bektaş-ı Veli on iki imam soyundan olup, babası imam Musa Kazım neslinden Horasan hükümdarı İbrahim-i Sani'dir¹². O'nun hem şeceresi hem de tarikat silsilesi Hz. Ali'ye dayandırılır¹³. 13. yüzyılda Cengiz istilası sebebiyle Anadolu'ya gerçekleşen derviş göçleri sırasında Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş-ı Veli¹⁴, bir Türkmen şeyhi olarak Suluca Karahöyük'e yerleşmiş ve kısa sürede halkın sempatisini kazanmıştır. O'nun çocukluk döneminde yaşatlarına karışıp oyunla meşgul olmadığı, kerametler gösterdiği ve dilinden hikmetli sözler işitildiği vb. övülecek vasıfları çoktur. O, hayatında dünyaya meyletmediği gibi ibadet ve itaatten bir an ayrılmamış; babası vefat edince sultan olmak yerine halvet ve uzleti seçmiştir¹⁵.

2.2. Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı

Başlangıçta mütevazı bir yapı olduğu tahmin edilen dergâh ile ilgili 16. yüzyılda Hoca Sadettin¹⁶, keramet sahibi velilerden biri olarak nitelendirdiği Hacı Bektaş'ın kabrinin bulunduğu türbe ve yanındaki zaviyesinden bahsetmektedir. İlk zaviyeden günümüze Kızılca Halvet intikal etmiştir. Kızılca Halvet ile Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi, zaviyenin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bektaşiliğin Osmanlı coğrafyasında yayılmasıyla külliye, Bektaşi Tarikatı'nın merkezi konumuna gelmiştir. Burada halvethane, türbe, mescit, pir evi, meydan evi, kiler, çamaşırhane,

¹¹ Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, 282; Ocak, "Hacı Bektaş-ı Veli", 14/455.

¹² Hacı Bektaş, *Velayetname*, 110; İrene Melikof, *Hacı Bektaş, Efsaneden Gerçeğe*, (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1999), 107-108; Ocak, "Hacı Bektaş-ı Veli", 14/458.

¹³ Baha Said. "Bektaşiler" I- III, *Türk Yurdu*, (Şubat 1927), ed. Murat Şefkatli, XII/76, 153, (Ankara: Tutubay Yayınları, 2001), 12/75; Fuat Köprülü, *İlk mutasavvıflar*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, 1976), 110-111.

¹⁴ Ocak, "Hacı Bektaş-ı Veli", 14/457; Baki Öz, *Bektaşilik Nedir (Bektaşilik Tarihi)*, (İstanbul: Der Yayınlar, 1997), 117-119.

¹⁵ Hacı Bektaş, *Velayetname* 93-94.

¹⁶ Hoca Sadettin Efendi. *Tacii't-Tevarih*, V, Sad: İ. Parmaksızoğlu, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992), 5/18,

mihman evi ve ekmek evi gibi bölümler bulunmaktadır. Külliye'nin bugünkü şeklini 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren aldığı belirtilmektedir¹⁷. Dergâhın dışında Arafat tepesi olarak isimlendirilen mekanda zemzem çeşmesi, hırka dağı, çilehane, beş taşlar, selam kaya, dilek taşı, delikli taş kutsal mağara, dilek ağaçları kurban kesme ve pişirme yerleri bulunmaktadır. Hünkar'ın kerametleri çoğunlukla bu mekan ve buradaki unsurlarla ilintili gerçekleşmiştir.

2.3. Hacı Bektaş-ı Veli'nin Kerametleri

Horasan'dan Anadolu'ya geliş ve yerleşme sürecinde Hacı Bektaş-ı Veli, birçok keramet sergilemiştir. Bu kerametler geniş bir şekilde Velayetname'de yer almaktadır. Keramet kavramı, Hünkar'ın kerametleri ve bunların değerlendirilmesi çalışmamız açısından önemlidir.

Keramet kavramı, karama mastarından türemiş ve çoğunlukla ikram ve takrim manasında kullanılmıştır. Bu da “*birine karşı kerim görünmek, karim davranmak*” anlamlarına gelir¹⁸. Diğer bir görüş ise sözlükte “iyi, ahlâklı ve cömert olmak” anlamına gelen keramet kelimesinin kerem gibi mastar olduğunu, “iyilik, cömertlik” manasında isim şeklinde kullanıldığını belirtmektedir. Terim olarak keramet, “Allah'ın salih, takvâ sahibi ve velî kullarından zuhur eden olağanüstü haller ve sözler” şeklinde tanımlanır. Ayrıca Uludağ “Bir yetkiye dayanarak iş yapmak” anlamında tasarruf kelimesinin de kerametle eş anlamda kullanıldığını belirtmektedir¹⁹. Müslümanlar keramet kelimesini, Allah'ın bir kimseye cömertliğini, lütuf, himaye ve yardımını göstermesi anlamında kullanmaktadır. Bu durumda keramet kelimesi özel manasıyla, Allah'ın veli kullarına bol miktarda verdiği mucizeli lütuf ve ihsanlara

¹⁷ M. Baha Tanman, “Hacı Bektaş Veli Külliyesi”, *Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 14/459-471, (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayını, 1996), 14/459; Mustafa Alkan, “Hacı Bektaş-ı Veli Zaviyesi Vakıfları”, 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı* II, ss. 955-968), ed. Filiz Kılıç-T. Bülbül, (Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınlar, 2007), 957.

¹⁸ D. Black Macdonald, “Keramet”, *İslam Ansiklopedisi*, 6/577-578, (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 6/577.

¹⁹ Süleyman Uludağ, “Keramet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 25/265-268, (Ankara: Diyanet Vakfı Yayını, 2002), 25/265.

delalet eden harikulade bir şeydir. Peygamberler mucizelerini göstermekle, veliler ise kerametlerini gizlemekle mükellef oldukları için, veli kerameti imtiyaz olarak değil, imtihan olarak düşünmelidir²⁰.

Keramet, kavram olarak Kur'an'da ve hadislerde yer almaz, ancak "âyet" kelimesiyle ifade edilen olağanüstü olaylar için H. 2. yüzyıldan itibaren kullanılmıştır. Bu noktada Kur'an²¹ ve hadislerde²² keramet örnekleri bulunmaktadır. Kaynaklarda sahâbe, tâbiîn ve tebeu't-tâbiîne ait çeşitli kerametler de nakledilmiştir. Keramet, olgu olarak çoğunlukla tasavvuf ehlini ilgilendirdiği için, tasavvuf kitaplarında daha çok yer almaktadır. Tarihsel süreçte olağanüstü durumlara büyük ilgi gösteren halk, veliyi Allah'a en yakın kişi olarak görmüş, onun ilâhî bir güce dayandığına ve bu güçle istediği her şeyi yapabileceğine inanmıştır. Ancak büyük sûfiler bunu yanlış görmüş, kerametın Allah'a yakınlık göstergesi olmadığını, keramet göstermeyen velilerin mertebelerinin keramet sahibi velilerden yüksek olduğunu; keramet sahibi Velilerin manevi durumlarının abartılmaması gerektiğini vurgulamışlardır²³.

Keramet, mucize gibi tabiat kanunlarıyla açıklanamayan olağanüstü bir olay olmakla beraber meydana geliş şekli farklıdır. Mucize gibi kerametın de yaratıcısı ve hakiki sahibi Allah'tır. Tasavvuf ehli, kerameti Allah'ın velî kuluna bir ikramı ve lütfu olarak kabul etmiş, Allah'a itaat eden ve yaklaşımaya çalışan velilere bunu ihsan edeceğini söylemişlerdir. İlâhî bir lütuf olmakla beraber keramete mazhar olan bir

²⁰ Macdonald, "Keramet", 6/577-678.

²¹ Kur'an'da bir zatın Sebe melikesinin tahtını bir anda Süleyman'ın yanına getirmesi (en-Neml 27/40; Allah katından Meryem'e rızık gelmesi (el-Âl-i İmrân 3/37; Meryem 19/25); Ashâb-ı Kehf'in köpekleriyle birlikte bir mağarada uzun süre uyuyup kalmaları (el-Kehf 18/16-26); Hızır ve Zülkarneyn olayları (el-Kehf 18/60, 83-98) söz konusu kerametlere örnektir. Bu kişiler, peygamber olmadıkları halde olağanüstü haller sergilemişlerdir.

²² Hadislerde sahâbenin kerametleri bağlamında çeşitli örnekleri Uludağ, "Keramet", 25/266'de şöyle sıralamaktadır: Cüreyc adında bir velinin beşikteki bir bebeği konuşturması; mağarada mahsur kalan üç kişinin manevi güçlerini kullanarak olağanüstü bir şekilde kurtulması; üzerine yük yükleyen kişiye, bir sığınan "ben bunun için yaratılmadım" demesi gibi. Aynı şekilde Hz. Ebu Bekir'in üç kişi için hazırladığı yemeğin bereketlenmesi, birçok kişi yemekten yediği halde yemeğin artması vb.

²³ Uludağ, "Keramet", 25/265-267.

velî, kendisinden böyle bir hal zuhur ettiği için, bunun sorumluluğundan ve getireceği sonuçlardan endişe duyar. Bu sebeple kendisinden zuhur eden hali ifşa etmez ve bu hal sebebiyle insanların gösterdiği teveccühün nefsinin şımartabileceğini düşünür²⁴. Tasavvuf ehlinin sergilediği kerametler gibi, diğer dinlerde de din adamları veya inananlardan zuhur eden harikulade olaylar söz konusudur. Arkaik toplumlarda büyücü, kabile doktoru veya şamanın vecd halinde kutsal varlıkla bir tür temas sağlayarak kötü ruhları kovduğuna, hastaları iyileştirdiğine inanıldığı gibi ilahi dinlerde de bu örnekler²⁵ görülmektedir²⁶. Söz konusu şahsiyetlerden zuhur eden kerametleri²⁷, ortak nitelikleri açısından 35 farklı tipte sınıflandırmıştır.

Mutasavvıflar kerameti maddî (zahiri, kevnî, hissi ve surî) ve manevî (batınî, ruhi ve hakikî) olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Cansız varlıklar ve hayvanlarla konuşmak, ölüleri diriltmek, nesnelere mahiyetini değiştirmek, gibi hârikulâde olaylar maddî kerametlere; günahlardan kaçınıp ilâhî emirlere itaat etmek, başarıya ulaşmak, nefse hakimiyet, istikamet üzere olmak, duaların kabul edilmesi ve sebepsiz ilim verilmesi de manevî kerametlere örnek olarak gösterilir²⁸. Hünkâr'ın kerametlerini de maddî ve manevî olmak üzere iki grupta değerlendirmek mümkündür.

²⁴ Uludağ, “Keramet”, 25/265; Süleyman Uludağ, “Keramet-II”, *Tasavvuf, İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, 6 (15), 7-35, (Ankara: Dün Bugün Yarın (DBY) Yayınları, 2005), 25.

²⁵ Yeni Ahitte, İsa'nın mucize olarak gerçekleştirdiği faaliyetlerin yanı sıra havariler, keramet babından tebliğ faaliyetleri sırasında insanları kötü ruhların tesirinden kurtarmak (Resullerin İşleri 16/18, 19/13-17); hastaları iyileştirmek (Resullerin İşleri 2/43, 5/12) vb. şeklinde fiilleri gerçekleştirdikleri belirtilmektedir. Bu bağlamda Petrus, topal bir adamı iyileştirmiş (Resullerin İşleri 3/1-10, 5/15), daha sonraki dönemlerde bazı aziz ve piskoposlar için de bu kerametler devam etmiştir (Resullerin İşleri 3/6).

²⁶ Leyla Salime Gürkan, “Mucize”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 30/352-356, (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2005), 30/352-254.

²⁷ P. Naili Boratav, *100 soruda Türk Folkloru*, (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1994), 43-45.

²⁸ Y. Şevki Yavuz, “Keramet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 25/268-270, (Ankara: Diyanet Vakfı Yayını, 2002), 25/267.

2.3.1. Hacı Bektaş-ı Veli'nin Maddi Kerametleri

Hacı Bektaş-ı Veli'ye isnat edilen kerametlerin önemli kısmı maddi kerametler sınıfına girer. Bunlar susam yaprağı ve darı çeçi üzerinde namaz kılması, az yemekle çok kişiyi doyurması, kış mevsiminde kuru ağaçtan elma toplaması, vb. kerametlerdir. Hünkar'ın gerçekleştirdiği bazı maddi kerametleri ve gerçekleşme süreçlerini açıklamakta yarar vardır.

2.3.1.1. Susam Yaprağı ve Darı Çeç Üzerinde Namaz Kılması

Hâcı Bektâş-ı Velî'nin kerametlerinden biri susam yaprağı üzerinde namaz kılmasıdır. Rivayete göre Horasan erenleri, Hacı Bektaş-ı Veli'ye burada müşitlerinin kim olduğunu ve meşreplerinin kimden olduğunu sorarlar. O, “*Her kim ki řu susam yaprağı üzerinde seccade salıp iki rekat namaz kılsa onu şeyh edinir, kendimizi ona teslim ederiz.*” demiştir. Bu sözü işiten Horasan erenlerinin hepsi hayretle gülümseyerek “*Ey Hünkar, eğer siz bu söylediğiniz şeyi yaparsanız, biz hepimizi sizi pir ediniz fabr elbisesini sizden kabul edelim. Tarikat içinde müşidimiz olun*” şeklinde cevap vermişler. Hünkar abdest alıp seccadesini bismillah ve bi-emrillah diyerek susam yaprağı üzerine sermiş, celal sahibi olan yaratıcının gücüyle seccade boşlukta durmuş, seccadenin üzerine çıkıp iki rekat namaz kılmış, dua edip aşağı inmiştir. Bu durumu gören erenler, Hünkâr'ın elini öpüp ayaklarına kapanmışlardır. Başlarını eğip “*kem bizden, kerem erenlerden, kusur ettik?*” diyerek özür dileyip yalvarmışlar. Hünkar, bunlara tevellayı telkin edip tarikat erkânıyla başlıklarını tekbirleyip giydirdikten sonra, kendisinden izin isteyip makamlarına dönmüşler²⁹.

Hâcı Bektâş-ı Velî'nin kerametlerinden biri de darı çeç üzerinde namaz kılmasıdır. Rivayete göre bir gün halifeler ittifakla Ahmed-i Yesevî'den hediyeleri (vuslaları) talep etmeyi düşünmüşler ve o niyetle sabah vaktinde doksan dokuz bin halife meydana seccade serip oturmuş ve orta yere bir büyük ateş yakmışlar. O, sabah namazını edâ ettikten sonra halifeler yerlerine oturup duâ etmişler, sonunda halifelerinin yüzüne bakıp kendisine malum olan şeyi onlardan öğrenmek istemesi üzerine, ifade edilen hediyeleri talep etmişler. Daha önce birinin dergâha

²⁹ Hacı Bektaş, Velayetname, 90, 93.

getirdiği ve meydanın köşesine dökülen darı orada çeç olmuştur. Ahmed Yesevî “istediğiniz bediyeleri her kim bu darının üzerine seccade serip hiç tane yerinden hareket etmeden iki rekât namaz kılarsa, tac durduğu yerden kalkıp başına gele, hırka dahi eğnine gele, çerağ da yanıp önüne gelsin. Sofra da önüne yayılsın, serilsin. Alem de başı üstüne dikilsin ve seccade de gelip altına döşensin, siz zahmet çekmeyin sabibi vardır, gelir” demiştir³⁰. Orada bulunan halifeler, Ahmed Yesevî’den bu sözü işitince yapabileceklerini söyleyemeyip hayretle durmuşlar. Bu sohbet sırasında, Türkistan erenlerinin toplanıp Ahmed Yesevî’den o dört övünç kaynağı olan şeyi ve dört alameti (taç, şamdan, seccade, sofraya ve alem) istedikleri, velayetle Hâcî Bektâş-ı Velîye malum olmuş, derhâl Horasan diyarından, Türkistan’a yönelip hemen Ahmed Yesevî’nin huzuruna gelmiştir. “Selâm Sabâhül'-aşk” deyip meydana girmiş ve oturmak istemiştir. Hoca Ahmed Yesevî, Hünkar’ı görür görmez ayağa kalkmış, gelip selamını almış ve itibar etmiştir. Bu durumu görenler de ayağa kalkıp saygı göstermişlerdir. Ahmed Yesevî, Hünkar’ı yanına almış, sonra da halifelerine dönüp işaret ederek “O vuslaların sabibi budur, işte geldi erişti” demiştir. Hünkar’a da meseleyi anlatmışlar. Hoca Ahmet Yesevi, “o nasip senindir kal” demiş, Hünkar yerinden kalkıp, seccadeyi eline alarak darı çeçin yanına gelmiş, “Allah adıyla ve Allah emriyle” deyip seccadeyi darının üzerine sermiş, yaratıcının kudretiyle seccade havada durmuştur. Hünkar, o seccadenin üzerine çıkıp hak teala için iki rekât namaz kılmış, darı çeçinin hiç bir tanesi yerinden kılmadamamış, namaz bitince, tacın yerinden kalkıp Hünkar’ın başına geldiğini gören halife ve dervişler salavat getirmişler. Daha sonra hırka da durduğu yerden Hünkar’ın sırtına gelmiş, çerağ yanıp huzura gelmiş, sofraya da kalkıp önüne yayılmış... seccade de gelip altına döşenmiştir. Bu durumu gören halifeler çok şaşırıp kıskanmışlar. Daha sonra Hünkar, o vuslaları Ahmet Yesevî’nin önüne koymuştur³¹.

Ahmet Yesevi, erkan üzerine Hünkar’ın bağlılığını kabul edip dört alamet ile beraber icazet ve el verip “Ey Bektaş şimdi tamamen nasibini aldın. Müjde olsun ki Kutbu’l-aktablık mertebesi senindir, kırk yıl hükümün vardır. Şimdiye değin bizimdi. Fakat bundan sonra biz dünyada kalmayıp ahirete göçeceğiz. Sen de Anadolu’ya yönelesin. Anadolu’da (aşktan) akli başından gitmiş dervişler ve

³⁰ Hacı Bektaş, Velayetname, 162.

³¹ Hacı Bektaş, Velayetname, 162-163.

gerçek erler çoktur. Meşrepleri sağlamdır ve silsileleri Muhammed Ali'ye çıkar ama yol bilmezler. Seni Anadolu erenlerine baş yaptık. Suluca Karahöyük'ü sana yurt verdik, izin verdik, artık eğlenme yola çık" demiştir. Hünkar, Ahmet Yesevi'nin huzurunda³² nasibini aldıktan sonra izin alıp sabah namazını kılarak gün doğmadan Anadolu'ya gitmek için yola çıkmıştır³³.

2.3.1.2. Hayvanlara Hükmetmesi

Hacı Bektaş-ı Veli'nin kerametlerinden birisi de hayvanlara hükmetmesidir. Bir gün Hünkar, Suluca Karahöyüğün üzerinde gezinirken Kadıncık'ın bir hizmetkarı höyüğün yakınında buzağı güdüyormuş. O hizmetkarın bir an eve gitme ihtiyacı olmuş ve Hünkar'dan buzağuları gözlemesini, gelinceye kadar emişmemeleri için ricada bulunmuştur. Bunun üzerine Hünkar, "emişmesinler iyiliğim sen git işini gör," demiş, hizmetkar eve gidip işini görüp gelinceye kadar buzağılar ineklerle beraber yayıldıkları halde emmemişler. Akşam olunca çoban inekleri köye götürmüş, sağıldıktan sonra buzağuları emmeleri için salmışlar ama yine buzağılar emmemişler bu durum üç gün sürünce Kadıncık, hizmetkara buzağuların niçin emmediğini sorunca, çoban durumu anlatmış, bunun üzerine Kadıncık Hünkar'ın huzuruna gelip durumu bildirmiş, Hünkar "Emişsinler Kadıncık." dedikten sonra buzağılar emmeye başlamışlar³⁴.

2.3.1.3. Aslanları Taşa Çevirmesi, Taşa Hükmetmesi ve Yaşadığı Çile

Hünkar'ın diğer bir kerameti de aslanları taşa çevirmesidir. Hünkar bir gün, Ahmet Yesevi'nin izniyle Türkistan'dan kalkıp Anadolu'ya doğru yola çıktığında, hac niyetiyle önce Kabetullah'a yönelip giderken bir çöle varmış, o tenha yerde hiç kimse yokmuş, her taraf aslanlarla doluymuş. Hünkar oraya gelir gelmez iki aslan saldırmak için yanına yaklaşınca Hünkar, ikisini de başından kuyruğuna kadar sığamış, Tanrı'nın kudretiyle ve evliyanın velayetiyle o aslanların ikisi de taş

³² Hünkarın ölüm tarihi, Ahmet Yesevi ile aynı dönemde yaşamadığını göstermektedir. Hacı Bektaş-ı Veli'nin Ahmet Yesevi dergahına bağlı olması sebebiyle menkabelerde bu ilişkinin yer aldığı söylemek mümkündür.

³³ Hacı Bektaş, Velayetname, 165-166.

³⁴ Hacı Bektaş, Velayetname, 226, 229.

olmuştur. Bunu gören diğer aslanlar, Hünkâr'a karşı yüzlerini yere sürerek yalanmaya başlamışlar. O aslanların taş olduğu yerin Kuristan'a yakın olduğu ve pek çok ziyaretçisinin olduğu belirtilir³⁵. Daha sonra Hünkar'ın Kuristan'a tekrar gelmesinde bir bacıya nazar ederek doğan oğlunu oğul edindiği ve burada bir grupla ırmağın yanında gezerken, ırmağın bütün balıklarının çıkıp açık bir dille selam verdiği ve Hünkar'ın selamlarını alarak hal hatır sorduktan sonra, "*Gidin, teşpibinizle meşgul olun*" dediği Velayetname'de³⁶ belirtilmektedir.

Bir başka rivayette, Halep'ten Kilis'e Davud peygamberin kabrine gelen Hünkar'a, halkın bu mekanda hep beraber zikir çekip, ibadetle meşgul olma teklifi karşısında, o "*kadınca çileden mi yoksa erkekçe çileden mi çekelim*" diye sormuştur. Onlar bunun ne olduğunu sorunca Hünkar "*kadınca çile, kırk gün yemeden içmeden ibadet etmektir ki bir kadın çıkarak dibinde bile bunu yapar. Erkekçe çile ise kırk gün boyunca ibadet edip, her gün bir tane öküz yahnisi yiyip, su içmesin ve tuvalet ihtiyacı olmasın*" şeklinde açıklamıştır. Onlar Hünkar'ın bu sözleri karşısında şaşırılmış ve erkekçe çile çekmeye güçlerinin yetmediğini söylemişler. Hünkar, makam sahiplerine "*Biz erkekçe çile çekelim, siz her gün bir öküz yahnisi pişirip bize getirin, biz onu yiyelim ve kırk gün Allah'ın izniyle gerektiği gibi ibadet edelim*" demiş. Makam sahipleri bu teklifi kabul etmiş "*erenler istedikleri gibi çile çeksin*" demişler. Oradaki erenler kırk gün yemeden içmeden ibadete başlamışlar. Hacı Bektaş-ı Veli kırk gün ibadet etmiş ve her gün makam sahipleri bir öküz kesip, etin tamamını yahni yapıp Hünkar'a getirmişler. O, etin tamamını su içmeden ve tuvalet ihtiyacı olmadan yiyerek kırk gün çile çıkarmıştır. Sonunda kadınca çile çekenler çilehaneden çıkmış ve Hünkarı da çıkararak elini öpüp hayır duası ve himmetini istemişler³⁷.

2.3.1.4. Hızır Nebi ile Buluşup Bostancıya Safa-nazar Etmesi

Nakledildiğine göre Hünkâr çoğu zaman Hızır ile birlikte dir. Yine bir gün Hızır Nebî ile buluşmuş, Kayseri'nin yukarı tarafındaki Saklan Kalesi yakınlarında gezinirken birisinin bostan ektiğini görmüşler.

³⁵ Hacı Bektaş, Velayetname, 166.

³⁶ Hacı Bektaş, Velayetname, 168-169.

³⁷ Hacı Bektaş, Velayetname, 170, 173.

Bostanın yanına gelerek bir taşa oturmuş ve bostancıya seslenmişler. Bostancı ne istediklerini sormuş, Hünkar da canları çektiği için bostandan kendilerine bir kavun getirmesini söylemiş. Bostancı da bitip olgunlaştıklarında beraber yiyebileceklerini söyleyince, Hünkar bostancıdan diktiği yeri dolaşip bakmasını, biten varsa getirmesini istemiş. Bostancı cevabını tekrarlayınca Hızır Nebi, erenlerin sözünü reddetmemesi isteğinde bulununca bostancıya bir inanç gelmiş. Bostancı tarlada dolaşınca birinin kökünde üç tane burcu burcu kokan kavunun bitmiş olduğunu görmüş, hemen ikisini koparıp getirmiş, birini Hünkar'ın önüne, birini Hızır Nebi'nin önüne koyup diğerini de ailele birlikte yiyelim demiştir. Hünkar “*öyle olsun*” diyerek Kayseri'ye doğru yola çıkınca bostancı da kendi işiyle meşgul olmuş ama bu işareten gönlüne bir korku girmiştir. Daha sonra bostancı gafletinin farkına vararak, bostan dikilirken kavun bittiğini bu âlemde kimsenin görmediğini, o erenlerin velayet, keramet sahibi olduklarını anlamıştır. O erenlerin velayetiyle gerçekleşen bu durumu düşünmüş ve onlardan himmet alamadığı için üzülmüştür³⁸. Bostancı onları bulmaya çalışmış ancak muvaffak olamadığı için üzgün bir şekilde diğer kavunu alarak evine gitmiştir. Hünkar ve Hızır Nebi'nin kendi evinde oturduğunu görmüş, hemen yere kapanarak şükür secdesi etmiş, diğer kavunu da getirip önlerine koymuştur. Hünkar “*ileri gel iyiliğim, bu kudret lokmalarını kes, birlikte yiyelim. Horasan'da bunun gibi bir kudret lokması yemedik.*” demiş. Diğerlerini de yemedikleri için bostancı kavunların üçünü de kesmiş, erenlerle birlikte yemişler ve Hak Teala'ya şükretmişler. Bostancı erenlerden himmet dilemiş, ve bağlılığını sunmuş, Hünkar da başlık giydirecek ve sırtını sıvazlayarak icazet vermiş ve yola düşmüşler³⁹.

2.3.1.5. Hamura Nefes Ederek Çoğaltması ve Bir Ürünü Dönüştürmesi

Rivayete göre bir gün Dergâha büyük bir grup gelmiş ve misafirhaneye oturmuşlar. Hünkar, misafirlere sofraya getirilmesini istemiş ancak Kadıncık'ın evinde hiç un kalmamıştır. Hünkar çevreden bulunmasını istemiş ancak komşulardan da ne un ne de ekmek kalmıştır. Bunun üzerine çuvalları silkeleyip ne kadar un çıkarsa getirmelerini

³⁸ Hacı Bektaş, Velayetname, 193- 194.

³⁹ Hacı Bektaş, Velayetname, 197.

istemmiş, Kadıncık silkelediği çuvallardan bir avuç un çıkarıp getirmiş. Hünkar'ın emri üzerine yoğurup tekneye koymuş, üzerini mendille örtmüş ve Hünkar'ın huzuruna getirmiştir. Hünkar, elini teknenin içine sokup bismillah diyerek hamura sürmüş, "*gidin pişirin ama sakın örtüsünü kaldırmayın*" demiş. Kadıncık, köyün bütün gelin ve kızlarını toplamış, iki yere sac kurmuşlar, kırk gün kırk gece o teknenin hamurundan ekme pişirmişler. Köy halkının evleri ekme dolmuş ama hamurdan azalma olmamıştır. Artık güçlerinin yetmediğini söylemeleri üzerine Hünkar, hamurun örtüsünü kaldırıp dört parçaya ayırınca tükenmiştir⁴⁰.

Velayetname'de belirtildiğine göre yine Hünkar, Kayseri'den Ürgüp'e doğru giderken bir köyde çavdar ekmeği pişirmiş ve başında bir tekneyle giden Hıristiyan bir kadına rastlamıştır. Kadın, Hünkar varlığını görünce hemen tekneyi başından indirmiş "*deriş lütfet biraz ye, bizim yerimizde çavdar biter, çoğunlukla buğday olmaz mazur gör*" diyerek, eline bir ekme alıp Hünkar'a sunmuştur. Hünkar, ekmeği alıp "*Allah bereket versin, küçük bezeler yapın, fırınıızdan büyük somunlar çıksın*" deyip hayır dua edip yürümüştür. Daha sonraki dönemlerde de bu köyde erenlerin sözü ile çavdar ektikleri halde buğday biçtikleri ve hamurları küçük bezeler yaptıkları halde fırınlarından büyük somunları çıkardıkları belirtilmiştir. O köyün Hıristiyan halkının Hünkar makamını ziyaretgah yaptıkları ve her sene orada toplanıp kurban ve adak sundukları belirtilir⁴¹.

2.3.1.6. Hünkâr'ın Nureddin Hoca'ya Gösterdiği İşaret (suyu kana çevirmesi)

Hâcı Bektaş-ı Velî, Kadıncık evinde bir müddet kalınca, köy halkından bazıları olumsuz şeyler düşünmüşler. İdris'in de Sarı adlı kardeşi bir gün İdris'e "*şu derişi evinde beslemekten utanmaz mısın, izin versen yoluna gitse olmaz mı?*" demiş. İdris "*Sarı var git, sen durumu bilmiyorsun, o gördüğün deriş bâtin velayet erenlerinden olduğu için ona hizmet ediyoruz*" deyip Hünkar'ın gösterdiği velayet ve kerametleri ayrıntılarıyla açıklamış, ama kardeşi durumu idrak edemeyip Kırşehir'in beyi Nureddin Hoca'ya şikayette bulunmuştur⁴². Nureddin Hoca da İdris'in evinden Hünkar'ı

⁴⁰ Hacı Bektaş, Velayetname 277-278.

⁴¹ Hacı Bektaş, Velayetname 201.

⁴² Hacı Bektaş, Velayetname 230.

göndermek için görevlendirdiği vekili başarılı olamayınca kendisi gitmiş ve Hünkarı bazı yönlerden eleştirmeye çalışmış ama başarılı olamamıştır. Bunun üzerine Nureddin Hoca "*Kalkın abdest alın, öğle namazı vakti oldu, kılalım*" deyince, Hünkar varlığı "*su getirin abdest alalım*" demiş. Nureddin Hoca, hizmetkarlarından birini pınara göndermiş, Üç Pınar'dan su doldurup Hünkar'ın önüne koymuş, Hünkar velayetle suyun rengini değiştirip kırmızı kan rengine dönüştürmüş ve Nureddin Hoca'ya bakıp "*Bu kanla abdest almak doğru mudur?*" demiş. Nureddin Hoca bunun üzerine hizmetkarına güvenmeyip pınara gidip birkaç defa kabını çalkaladıktan sonra suyla doldurup Hünkar'ın önüne getirmiş, yine Hünkar suyu avucuna dökmüş, bu defa da su, kıpkızıl kan ve yemyeşil irin olmuş. Nureddin Hoca bu durumu sihir olarak algılayıp daha da kızarak "*Derviş buradan kalk, gönlün her nereyi istiyorsa git, yoksa yarın seni görürsem ateşte yakarım*" demiş, o an Hünkar'ın ağzından "*ertesi gün olunca seni tutsunlar. Çocuklarını görmeğe bırakmadan yaş bir deriye sarıp öyle bir yere götürsünler...*" şeklinde sözler çıkmıştır... Nureddin Hoca'nın başına bir sürü musibet geldikten sonra, "*yaşıklar olsun ki ben o dervişin velayet ve keramet sahibi bir eren olduğumu anlamadım*" diyerek ona kötülük etmek istediğini ve Hünkar'ın nefesiyle belaya uğradığını, bundan sonra erenlerin işaretlerine dikkat edeceğini söylemiştir⁴³.

2.3.1.7. Beş Taşın Dile Gelip Hacı Bektaş-ı Veli'ye Şahitlik Etmesi

Hacı Bektaş-ı Veli, Suluca Karahöyük'te fazla ev olmadığı için Kadıncak'ın evine yerleşmiştir. Bir gün sığır gütmeye İdris'e gelmiş ama onun işi çıktığı için "*Kadıncık bugün sığır sırası bize geldi, ama benim de önemli bir işim var, bırakılacak gibi değil. Yerime para ile sığır güdecek adam da yok ne yapacağımı bilmiyorum,*" demiş. O an İdris'in böyle dediği Hünkar'a beyan olmuş, o da "*Sen tasalanma iyiliğim git işini gör. Bu günlük sığırları ben gözleyeyim, inşallah Te'ala bir şey olmaz.*" demiş. İdris "*sultanım uygun değildir. Size zahmet olur.*" demiş, Hünkar "*sen tasalanma*" diyerek köyün dışına çıkıp durmuş, bu sırada İdris de sığırları toplayıp Hünkar'ın yanına getirmiştir. Kendisi işini görmeye gitmiş, sığırları otlayarak Mucur yolunda Beş Taş'a yaklaşmışlar, Hünkar varlığı da oraları gezip eğlenirken İdris'in kardeşi Sarı'da öküzlerini katmak istemiş. Hünkar onun sığırlarına

⁴³ Hacı Bektaş, Velayetname 230, 234-235, 238.

bakmayacağını, kurt zarar verse kendisinin sorumlu olmayacağını söylemiş. Hünkar, o sırada orada bulunan beş tane büyük taşa doğru dönüp “*Ey taşlar siz tanık olun ki gerektiğinde şahitlik edesiniz*” demesine rağmen Sarı, aldırmamış, öküzleri bırakıp gitmiştir. Akşamleyin Sarı'nın öküzleri gelmeyince, Hünkar'dan davacı olmuştur. Kendisinin zararını ödemesi gerektiğini söyleyince, Hünkar “*Sana şahit koydum. Sözümü işittin ama bırakıp gittin. Bana ne diyorsun. Bundan bana ne*” dediğinde, Sarı inkâr yoluna gitmiş, Hünkar o topluluğa “*gelin sizinle tanıklarımın yanına gidelim*” diyerek taşların bulunduğu yere götürmüş ve taşlar hep birlikte Sarı'nın aleyhinde şahitlik edince o topluluk Hünkâr'ın ayağına kapanmıştır⁴⁴.

2.3.1.8. Zemheride Elma Bitirmesi

Hacı Bektaş-ı Veli'nin kerametlerinden biri de zemheride elma bitirmesidir. Rivayete göre Sarı, Hünkar'ın iki üç kez itikafa çekilip bu süre hiç bir şey yemediğini ve yıkılmağa yüz tutan duvarı sözüyle durdurduğunu gördüğü, Nureddin Hoca hikâyesini işittiği ve Beştaş'ın işaretine vakıf olduğu halde yine de bir türlü Hünkar ululuğuna hiçbir zaman inanmadığı gibi hakkındaki kötü zannını da sürdürmüştür. Yine bir gün Sarı, kötü düşünceyle aniden Kadıncık'ın evinde oturan Hünkar'ın yanına girmiş, Hünkar varlığına Sarı'nın kötü düşüncesi malum olup derhâl ayağa kalkmış ve Sarı'ya kendisiyle bahçeye gidip gezme teklifinde bulunmuştur. Hünkar ağacın yanına geldiğinde, Sarı'ya “çık şu ağaçtan bize meyve indir yiyelim” demiş. Halbuki mevsim kış ve her taraf karla kaplıdır. Sarı, bu talep karşısında bu kış günü, yerde kar var, ağaçta yaprak bile olmadığı için meyvenin imkansız olduğunu söylemesi üzerine Hünkar, sen aşağıda dur gözle, ağaca ben çıkayım” demiş. Hünkar'ın besmele çekip ağacın dalına ayağını basmasıyla, o anda Allah'ın kudreti, velilerin velâyetiyle ağaç bir anda yeşermiş, tomurcuklanmış, yapraklanmış, çiçeklenip dökülmesi ile kırmızı elmalar salkım salkım olmuştur. Hünkar, ağacı silkelemiş, elmalar dökülmüş ve Sarı aşağıda onları toplamaya başlamış, böylece Hünkar ağaçtan indiği zaman Sarı gelip ayağına kapanıp af dilemiştir. Elmaları toplayıp Kadıncık Ana'nın evine gitmişler. Sarı olanları Kadıncık Ana'ya ve İdris'e olduğu gibi anlatmış ve bütün köy halkı da haberdar olmuştur. Hünkâr'a halkın

⁴⁴ Hacı Bektaş, Velayetname 242, 245-246, 249.

sevgisi katlanmış, Sarı Hünkar'a muhip olmuş, Kadıncık da elmaları şifa niyetiyle köye dağıtmıştır⁴⁵.

2.3.1.9. Hamur Kayada Kösterdiği Velayet

Rivayete göre Hacı Bektaş, Suluca Karahöyük'ün batı tarafına gezmeye çıkmış, birinin köyün dışında kerpiç için balçık ayakladığını gördüğünde yardım için o balçığa girip ayaklamaya başlamıştır. O kişi Hünkar'a seslenerek "*bu balçığı gördüğüm gibi ben de ayaklıyorum, hal ehli dediğin şu kayanın üzerine çıkıp onu balçık gibi ayaklamalı ki biz de görüp ona muhib olalım.*" demiş. Hünkar, bismillah deyip o kerpiç kıldığı yerin üst tarafında bulunan büyük bir kayanın üzerine çıkmış, anında ayakları hamura gömülür gibi kayaya gömülüp balçık gibi onu ayaklamaya başlamıştır. O kişi bu velâyeti görünce aklı başından gitmiş, Hünkar'ın ayağına baş koymuş, bu durumu köy halkına da anlatmış, hepsi gelip görmüşler. Söz konusu kaya, hamur kaya olarak meşhur olmuş ve daha sonraki dönemlerde de ziyaret özelliği devam etmiştir⁴⁶.

2.3.1.10. Bıçakla Taş Kesmesi

Hâcı Bektâş-ı Velî'nin kerametlerinden biri de bıçakla taş kesmesidir. Rivayete göre Suluca Karahöyük mescidinin önünde büyük bir taş varmış. Hâcı Bektâş günlerden bir gün o kayanın üzerine oturmuş, eliyle salatalık soyuyormuş. Köy halkından birisi gelip "*Derviş o bıyarı bizim bıçaklarımız da keser. Kerâmet sahibi bir er isen, şu taşı kes biz de senin er olduğumu bilelim, sözüne inanıp güvenelim*" demiş. O, erenlerin önünde bulunan sivri bir kayaya, hemen Bismillah deyip elindeki bıçağı öyle bir çalmış ki taştan büyük parça kopup yere düşmüş, o şahıs, erenlerin bu velayetini görünce ellerini öpüp ayaklarına yüz sürmüştür. Hünkar'ın oturduğu o taş ve kestiği kaya hala evinin önünde, Akkapı'nın dışında bulunup sevenleri tarafından ziyaret edilmektedir⁴⁷.

2.3.1.11. Ölüyü Diriltmesi

Ölüyü diriltme ile ilgili de Hâcı Bektâş-ı Velî keramet sergilemiştir. Rivayete göre Hünkar bir gün Malya'ya gittiğinde Samkay

⁴⁵ Hacı Bektaş, Velayetname 250, 253-254.

⁴⁶ Hacı Bektaş, Velayetname 258.

⁴⁷ Hacı Bektaş, Velayetname, 261.

isimli yerde gezinirken orada Tatar beylerinden birinin oğlu ile fakir bir adamın oğlu oyun oynarken, aniden çocuğun attığı taş ile beyin oğlu ölmüştür. Oba halkı oğlanı yakalamak isterken, o kaçıp höyüğe çıkmıştır. Hünkar'ın höyüğün üzerinde oturduğunu görünce yardım istemiştir. Kendisini yakalamaya çalışan oba halkı, çocuğun Hünkar'a sığındığını görünce yaklaşp Hünkar'ın elini öperek, onun kendilerinden birini öldürdüğünü bu sebeple kendilerine vermelerini talep etmişler. Hünkar'ın “*telaşlanmayın, o öldürüleni buraya getirin*” şeklindeki talebi üzerine, çocuğun ölüsünü Hünkar'ın huzuruna getirmişler. Hünkar, ölüyü hırkasının içine alıp el kaldırarak Allah'a yalvarmış, elini çocuğun yüzüne sürdükten sonra hırkasını kaldırmış ve çocuğun canlandığını görmüşler. Çocuk ayağa kalkıp tekrar oynamaya başlamıştır⁴⁸.

2.3.1.12. Buğdayı (Kendum), Mercimeği Taş etmesi ve Taş Yutanın Çocuk Doğurması

Rivayete göre Hacı Bektaş, bir gün Suluca Karahöyük'te gezmeye çıkmış. O zamanlar köyün harmanlarının hepsi savrulup çeç olmuş. Kırşehir'den gelen vergi memuru ölçtükten sonra da halk kaldırmış. Yine o alışkanlık üzerine arpa, buğday, mercimek, çavdar ne varsa döküp savurup çeç olmuş, sapla üzerlerini örtmüşler, Hünkar yaklaşp ellerini açmış, o harman sahiplerinden Allah için bir şey isteyince, harman sahipleri bir şey yok ki sana ne verelim demişler. Hünkar da o zaman bir şey değilse bir şey olmasın demesiyle harmanların hepsi taş olmuş, evde altın ve gümüşlerinin olduğunu düşünmeleriyle evdeki altın ve gümüşlerinin de taş olduğunu görmüşler. Bu durum üzerine muhipler toplanıp Hünkar'ın huzuruna gelip yalvarmışlar, ürünlerin hepsinin ziyan olduğunu söylemişler. Hünkar, “*ziyan olmasın iyiliğim, her birinden bir evladımız olsun, sevenlerimize yadigar olsun, üç gün oruç tutmak şartıyla mercimek yiyenin kızı, buğday yiyenin oğlu olsun, hamilelikleri bitip doğuranlar evliyaya bir şey adayıp versinler*” demiştir. Köyden biri taş yutmakla evlat sahibi mi olunur diyerek alaya almış ve iki taş yutmuş, bunun üzerine hamile kalmış, Hünkar'a inanmamasından dolayı pişman olmuş, bu sıkıntıdan kurtarılması için köylü, Hünkar'a gidip yalvarmış ama Hünkar onun ikiz oğlan doğuracağını ve kendisin de öleceğini söylemiş, doğum zamanında

⁴⁸ Hacı Bektaş, Velayetname, 526.

adam ölmüş ikiz çocukları dünyaya gelmiş, bunlar büyümüş, Buğdayoğulları kabilesi olarak isimlendirilmişler⁴⁹.

2.3.1.13. Gıdayı Artırması ve Su Üstünde Yürümesi

Rivayete göre Hünkar bir gün, Açık Sarak isminde bir köye vardığında bir kadından biraz yiyecek talep etmiş. Kadın süratle evine gidip kayınvalidesinden, köye gelen bir dervişe biraz ekmekle bir miktar yağ vermek istediğini söylemiş, ancak ihtiyar kadın izin vermemesine rağmen, gelin “*aç olduğunu biliyorum ama önemli değil hak karşılığını verir*” diyerek bir ekmeğin içine bir miktar yağ koyarak Hünkar’a vermiştir. Hünkar, “*artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin*” şeklinde dua etmiştir. Kadın eve döndüğünde küpün ağzına kadar yağ ile dolu olduğunu görünce, erenlerin nefesiyle olduğunu anlamıştır. Gelin durumu kayınvalidesine anlatınca, ikisi de köyün dışına çıkıp Hünkar gitmeden hayır duası almak için Kızıl Irmağın kenarında bakınmışlar. Bu sırada Hünkar su üzerine seccade sererek üzerine oturmuş, karşıya geçince seccadeyi silkip omzuna alıp Hırka Dağı’na yönelmiştir. Bu durumu duyan halk peşine düşse de dağdaki bir ardıç ağacına kendisini saklaması için talepte bulunmuş, ağaç onu sarmalayıp gizlemiş, köy halkı bir türlü bulamamıştır⁵⁰.

Maddi kerametler babından zikrettiğimiz haller, Hacı Bektaş-ı Veli'nin hissi ve kevnî olarak gerçekleşen kerametlerinden bazılarıdır. Zikrettiğimiz bu kerametlere ilave olarak Hünkar'ın hırkasını yakıp odun olması⁵¹; bir şahsın dergâha elma götürürken, varmadan elmaların gitmesi⁵²; kendisini rahatsız eden bir çobanı, Hünkar'ın Frengistan'da bir adaya atıp sonra tekrar geri getirmesi⁵³; deniz üzerinde iki defa gemiyi Hünkar'ın yok etmesi; Karadeniz'de bir girdaba giren gemideki tüccarın “*ey gerçek Anadolu erenleri, mülk ve evliyalari bizji bu girdaptan kurtarın*” şeklinde yardım istemesi üzerine Hünkar'ın yetişip gemiyi velayet eliyle

⁴⁹ Hacı Bektaş, Velayetname, 261-262, 265-266.

⁵⁰ Hacı Bektaş, Velayetname, 205-206.

⁵¹ Hacı Bektaş, Velayetname, 294

⁵² Hacı Bektaş, Velayetname, 414, vd.

⁵³ Hacı Bektaş, Velayetname, 301-302, 305-306.

kurtarıp kenara çıkarması ve buğday yüklü bir gemiyi Karadeniz’de büyük dalgalardan kurtarması⁵⁴ gibi kerametler mevcuttur.

Hünkar, Suluca Karahöyük’ün soğuşundan şikayet ettiği bir günde müritlerini, Hırka Dağına çıkarmış ve orada çalı çırpı toplatarak bir ateş yaktırmış, yanarken etrafından kırk defa dervişlerle sema yapmış ve ateş üzerine hırkasını atmış, ateş tamamen kül olunca hünkar gelip o külleri her tarafa savurmuş, dervişlere “*bu küllün düştüğü her yer de ağaç bitsin, kıyamete kadar tükenmesin*” demiş, günden güne ağaçlar büyümüş, çoğalmış ve buraya da Hırka Dağı ismi verilmiştir⁵⁵. Hünkar’ın bir başka kerameti, Akça Koca’ya yardım için bir nefesle “*ey burçaklar bir yere toplanın*” demesiyle derhal tarlada ne kadar buğday varsa hepsi bir yere toplanmıştır. Daha sonra Akça’nın burçakların yerlerine gitmesini istemesi üzerine Hünkar “*ey burçaklar nasıl geldiyse şimdi öylece yerlerinize gidin*” demesiyle burçakların hepsi yerlerine gitmiştir⁵⁶. Hünkâr himmet ederek Kadıncık’ın iki evlat sahibi olmasını sağlamıştır⁵⁷.

Hünkar’ın kayaya hükmetmesi ile ilgili kerameti de önemlidir. Akşehir’de Seyyid Mahmud Hayran isminde bir er, Hünkar’ın Horasan’dan Anadolu’ya Suluca Karahöyük’e gelip yerleştiğini duyunca bir aslana binerek ve bir yılanı da kırbaç olarak kullanarak üç yüz dervişle ziyaret için yola çıkmıştır. Bu durumu haber alan Hünkar “*o er canlıya binip geldiğine göre, biz de cansızca binip onu karşılayalım*” demiş ve Kızılca Halvet’in yanında bulunan bir kayanın üzerine seccadesini sererek “Allah’ın emriyle o gelen erenlere doğru yürü” deyince, kaya hemen kuş gibi gürleyerek yürümüş ve erenleri karşılamışlardır⁵⁸. Ayrıca Hünkar’ın Ahi Evran buluşması sırasında eliyle işaret ettiği yerden su çıkması ve gölge olması için diktiği esasının hemen yeşerip büyüdüğü keramet olarak anlatılmaktadır⁵⁹.

⁵⁴ Hacı Bektaş, Velayetname, 322, 325, 329-330.

⁵⁵ Hacı Bektaş, Velayetname, 297-298.

⁵⁶ Hacı Bektaş, Velayetname, 273.

⁵⁷ Hacı Bektaş, Velayetname, 285.

⁵⁸ Hacı Bektaş, Velayetname, 338, 341-342.

⁵⁹ Hacı Bektaş, Velayetname, 402,405

Hacı Bektaş-ı Veli'nin bir başka kerameti, Monla Said ile Kabe'de namaz kılmasıdır. Hünkar bir gün Tekye Kaya yakınlarında halife ve dervişleriyle sohbet ederken öğle vakti olmuş. Bu sırada Said'in kalbinden "*Hünkar her namaz vaktinde nereye gidiyor*" diye geçmesi Hünkar'a malum olunca, Hünkar "*said gel elimi tut, ayağımı ayağımın üzerine koy, gözlerini yum*" demiş. Said söylenenleri yaptıktan sonra gözlerini açınca kendisini Hünkar varlığıyla birlikte Kabe'de bulmuştur⁶⁰. Hünkar'ın diğer bir kerameti, himmet isteyen Can Baba'ya himmetidir. Can Baba'nın perdeleri kalkmış gözleri açılmış, erlik mertebesine yükselmiştir⁶¹. Yine Hünkar, mescidin köşesinde hiçbir şey yemeden kırk günlük çileden sonra, Arafat dağındaki çilehaneye gelmiş, karanlık ve تنها bir mağara olduğunu görmüş, o mağaranın önünde bir yere parmağıyla dokunmak suretiyle latif bir su çıkmıştır. Bu suyun şifa amacıyla kullanıldığı belirtilmektedir⁶².

Yine Hünkar bir gün, Kadıncık'ın evinde namaz kılarken aniden evin duvarı eğilip yıkılmaya yüz tutmuştur. Kadıncık bu durumu Hünkar'a bildirmiş, o da eliyle duvara "dur" diye işaret etmiş, Allah'ın kudreti ve evliyanın velayetiyle duvar yıkılmak üzereyken derhal durmuştur. Daha sonra Hünkar, "*Kadıncık bu duvar kıyamete kadar böyle dursun yıkılmasın*" demiş ve duvar hiçbir zaman yıkılmamıştır. Erenler bir gün Hünkar'dan "*Çilehanenin keşke penceresi olsaydı iyi olurdu*" şeklinde bir talepte bulunmuş, bu sözü işitir işitmez Hünkar, çilehanenin dış tarafına bir yumruk vurarak, orada bir yer açılmış ve çilehane aydınlanmıştır⁶³. Diğer bir maddi keramet, muhiplerden biri Kızılca halveti yapmak amacıyla malzeme ve usta getirmiş, ancak inşaata başlanmadan Hünkar Kızılca halveti bir anda nefesle yapmıştır⁶⁴. Bu meyanda Hünkar'ın kerametleri oldukça çoktur.

⁶⁰ Hacı Bektaş, Velayetname, 470,473.

⁶¹ Hacı Bektaş, Velayetname, 489.

⁶² Hacı Bektaş, Velayetname, 221.

⁶³ Hacı Bektaş, Velayetname, 225-226.

⁶⁴ Hacı Bektaş, Velayetname, 269.

2.3.2. Manevi Kerametler

Manevi kerametler cihetinden baktığımızda, günahlardan kaçınıp ilâhî emirlere itaat etmek, başarıya ulaşmak, nefse hakimiyet, istikamet üzere olmak, duaların kabul edilmesi ve sebepsiz ilim verilmesi örnek olarak gösterilir.

2.3.2.1. Dua ve İbadetin Kabul Olması

İbadetin kabul görmesi ile ilgili Hünkar'ın kerameti manevi keramete örnektir. Bir gün Hünkar halvethanenin köşesinde oturup dua ve ibadet ile meşgul iken kudret sahibi olan Allah'tan "*Ey Bektaş, ibadetin kabul oldu*" diye bir ses geldiği, o andan itibaren ibadetle günden güne daha çok meşgul olduğu anlatılır. Allah'ın hidayetiyle Hünkar gece ruhanî olarak fiziki alemden ruhlar âlemine yükseldiğinde, pek çok insani nefsin dünyevi sıfatları kendisine görünmüş, kendi gayretleriyle amelleri günden güne artıp velayet mertebesine ulaşmıştır⁶⁵.

2.3.2.2. Batın Aleminden Anadolu Erenlerine Selam Vermesi, Meleklerle Konuşması

Hacı Bektaş-ı Veli'nin diğer bir manevi kerameti de batın aleminde Anadolu erenlerine selam vermesidir. O, Anadolu'ya yaklaşınca mana aleminden Anadolu erenlerine "*Anadolu'da olan erenler ve kardeşler Allah'ın selamı üzerinize olsun*" şeklinde selam verdiği sırada, Sivrihisar civarında erenlerin yemeklerini pişiren Seyyid Nurettin'in kızı Fatma Bacı'ya malum olmuş, ayağa kalkmış, Hünkar'ın bulunduğu tarafa yönelerek elini göğsüne koymuş üç kere "*Allah'ın selamı senin de üzerine olsun*" diyerek oturmuştur. Orada bulunan erenler Fatma Bacı'ya "*kimin selamını aldın*" diye sormuşlar, o "*Anadolu'ya bir er geldi, siz erenlere selam verdi onun selamını aldım*" demiştir. Erenler gelenin kim olduğu, nerden geldiğini sorduklarında, "*Horasan diyarından ama Beytullah tarafından gelmekte*" diye cevap vermiştir. Oradaki erenler, Hünkar'ın Anadolu'ya gelmesini engellemeyi, aksi takdirde kendilerine yer kalmayacağını düşünerek, velayet kanatlarıyla birbirlerine tutunup Anadolu sınırını arza kadar kapamışlar. Hünkar, Anadolu sınırına gelince yolunu kapadıklarını görmüş. Mana aleminden velayetle arşın tavanına erişmiş, melekler onu:

⁶⁵ Hacı Bektaş, Velayetname, 97.

“Merhaba, safa geldin, ey resul evladı” diyerek karşılamışlar. Sonra Hünkar, bir gökçe güvercin şeklinde uçup Suluca Karahöyük'te bir taş üzerine inmiştir. Anadolu erenleri gelişine engel olamadıkları için, kim ve nerede olduğunu öğrenmesi için Karaca Ahmet'e sormuşlar. O da bir süre manevi aleme daldıktan sonra başını kaldırmış “*her tarafa göz attım, her yaratılmış kendi çiftiyle, fakat Suluca Karahöyük'ün üzerinde bir gökçe güvercin oturmakta, geldiye odur. Zira ona baktığımda üzerime korku düştü, ondan başkası değildir*” demiş. Biri doğan olsa, gidip onu avlasa deyince Beyazid-i Bistami'nin halifelerinden Hacı Tuğrul adında bir er, “*himmet edin onu avlayıp size getireyim*” demiş, bir doğan olup uçmuş, tam avlayacağı sırada, Hünkar insan şekline girerek o doğanı yakalayıp o kadar sıkı ki aklı başından gitmiş, Kendine geldiğinde af dilemiş, elini öpüp ayağına kapanmış. Hünkar affederek “*kalk şimdi o geldiğin yere git, Anadolu erenlerine bizden selam söyle gelsinler, yüzlerini görüp nefeslerini duyalım, sen de gördüklerini olduğu gibi anlat, bizim adımıza davet et*” demiştir. Erenler gurur yapıp gelmeyince, Hünkar yaptığı bir el işaretleriyle, hepsinin altındaki seccadeleri kaybettirince, bu işaretlerin o erin işi olduğunu anlayıp Hünkâr'ın huzuruna çıkmışlar. Bu sırada “*seccadelerinin düzenli bir şekilde, Hünkar'ın önünde serili olduğunu görünce yine o düzende oturup özür dilemişler*”⁶⁶.

2.3.2.3. Velayet Kokusu Gösterip İbrahim Hacı'ya Nazar Etmesi

Rivayete göre Hünkar Hâcı Bektâş-ı Velî, Anadolu'ya girip Bozok tarafından Kayseri'ye doğru giderken yol üzerinde Dulkadir Beyliği'nden birkaç Türkmen evinin bulunduğunu ve bir çobanın koyun güttüğünü görmüş. Koyunlar Hünkar'dan velayet kokusu aldıkları için birbirine sokulup meleşerek Hünkar'ın peşine düşmüşler. Çoban koyunların önüne geçerek döndürmeye çalışsa da başarılı olamamıştır. Bu durum karşısında çoban “*Bu koyunların gösterdiği işaret boşuna değil, şu giden kişi herhâlde erenlerden ve Evliyanullah'tan biri; benim koyun kadar bile aklım yok ki koşup, eline ayağına kapanayım, ümit edilir ki ben fakire himmet etsin*” demiş. Daha sonra derhâl koyunları bırakıp Hünkar'ın huzuruna gelmiş, elini öpüp ayaklarına kapanarak “*Ey gerçek er, ben kuluna lütfedip de himmet et*” demiş, Hünkar “*adın nedir iyiliğim?*” dediğinde, çoban “*İbrahim Hacı'dır*” demiş.

⁶⁶ Hacı Bektaş, Velayetname 177-181.

Hünkar, başındakini huzura indirtmiş manevî olarak tekbirleyip tekrar başına giydirmiş, gözlerini ve sırtını sıvazlamış, erenlerin bakışının kimya olduğunu, kara toprağa baksa altın olacağını söylemiş. İbrahim Hacı'nın hemen gözleri açılmış, bütün perdeler kalkıp velayet mertebesine erişmiş ve o an nasibini almıştır⁶⁷.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin manevi kerametlerine ilave olarak: Hünkar'ın Kadıncık Ana'ya nefes edip çocuğunun olması⁶⁸; Hızır'ın gelip imtihan olması⁶⁹; gayb erenleriyle mülakat olması⁷⁰; Hünkar'ın taleplerini yerine getirmeyenlerin başına gelen musibetler⁷¹; Hünkar'ın üç gün üç gece gayb aleminde erenlerle sohbet etmesi vb. şeklinde sıralayabiliriz⁷².

3. DEĞERLENDİRME

Kerametler, tasavvuf yoluna yeni girenlerin heveslerini kamçılıyarak bu yolda şevkle yürümelerini, yolun gereklerini azimle yerine getirmelerini ve yola olan bağlılıklarını güçlendirip moral vererek maneviyatlarını güçlendirmektedir⁷³. Keşif ve ilhamla ilgili olan kerametler, insanın gücünü aşan birtakım şeylerin yapılması (kısa sürede uzun mesafe almak, uçmak, gıdaları bereketlendirmek, sıkıntısı olanlara yardım etmek, hastalara şifa vermek vb.) meleklerin görülmesi veya seslerinin işitilmesi şeklinde üç gruba ayrılır⁷⁴. Hünkar, kerametlerini çoğunlukla keşif ve ilhamla gerçekleştirmiştir. Bu kerametlerin çoğu hissi ve kevnî sınıf içerisinde mütalaa edilir. Çünkü tayyi mekan, tayyi zaman, kışın yaz meyvelerini yeme, ateşte yanmama vb. kerametler hissi ve kevnî sınıfına girer. Gözün haram şeylere bakmaması noktasında cereyan eden zahiri keramet; bunun ödülü başkalarının göremediği manevi alemdeki bazı şeyleri görmek şeklindeki batını keramet de Hünkar'ın kerametlerinin bir kısmını kapsamaktadır. Ayrıca midenin zahiri kerameti

⁶⁷ Hacı Bektaş, Velayetname, 186, 189-190.

⁶⁸ Hacı Bektaş, Velayetname 282.

⁶⁹ Hacı Bektaş, Velayetname, 290.

⁷⁰ Hacı Bektaş, Velayetname, 298

⁷¹ Hacı Bektaş, Velayetname, 514-525.

⁷² Hacı Bektaş, Velayetname, 298, 301.

⁷³ Uludağ, "Keramet-II", 18.

⁷⁴ Uludağ, "Keramet", 25/265.

olarak ifade edilen haram lokma yememek ve bunun ödülü olan az gıda ile çok kişiyi doyurmak şeklinde cereyan eden bâtinî kerametler de Hünkar'ın kerametleri arasında yer alır.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin menkabelerinde anlatılan kerametlerde dağ, kaya, taş, su, ağaç ve ateş gibi unsurların önplanda olması, eski Türk inançlarının etkisine işaret etmektedir⁷⁵. Yine menkabelerde dile getirilen hastaları iyileştirme, gâipten ve gelecekte haber verme, ruhun bedeni terk edip geri dönmesi, tabiat kuvvetlerini yönetme, ürün yeşertme, felaketleri önleme gibi motifler şamanlıktan kaynaklanan motifler olarak ifade edilmektedir⁷⁶. Hünkar'ın kerametlerindeki motiflerin çoğunun şamanlık ve sünnî menkabelerinde benzer şekilde yer aldığını, Güngör karşılaştırmalı olarak belirtmektedir⁷⁷. Söz konusu ortak noktalar: kurtarıcılık, don değiştirme, aynı anda farklı yerlerde olma, akıldan geçenleri bilme, hayvan suretine girme, hayvanlara hükmetme, uçma, su üzerinde yürüme, taşa dönüştürme, yaşlı kadını çocuk sahibi yapma, ölüyü diriltme, akıldan geçenleri bilme, tabiat güçlerine hükmetme, gelecekte haber verme, düşmanlarını cezalandırma vb. şeklinde özetlenmektedir. Burada menkabelerdeki benzerlikler bağlamında Güngör'ün verdiği örnekler, şamanlık inancının Anadolu Alevi-Bektaşî ve Sünnî inanışlar üzerindeki etkisini gösterdiği⁷⁸ gibi, bazılarının Bektaşî menkabelerini Hıristiyan azizlerine ait menkabelerle ilişkilendirerek Hıristiyanlıktaki aziz kültüne bağlama çabalarını da boşa çıkarmaktadır.

4. SONUÇ

Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı, halk inanışları açısından Anadolu'da önemli bir misyona sahiptir. Dergâh, kutsal mekan anlayışı çerçevesinde incelendiği zaman atalar kültü ve yer-su inanışlarının yoğun bir şekilde sergilendiği bir coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Hünkar'ın kerametlerinin de büyük oranda bu inanışlar çerçevesinde cereyan ettiğini

⁷⁵ Ahmet Yaşar Ocak, *Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, (İstanbul: Enderun Yayınları, 1983), 70-94.

⁷⁶ Geniş bilgi için bkz: Ocak, *Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, 95-130.

⁷⁷ Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, (İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2005), 96-104.

⁷⁸ Güngör, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, 104-106.

yukarda verilen örneklerde görmek mümkündür. Günümüzde Anadolu'nun yanı sıra Balkanlar, Orta Doğu ve Orta Asya'da yaşayan farklı kültürlere mensup insanlar tarafından da kutsal bir mekan olarak görülüp yoğun ziyaret edilen Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı önemli bir inanç merkezi konumundadır.

Tasavvuf ehli açısından önemli olan kerametler, kutsal mekanların belirlenmesinde ana unsurdur. Birçok veli için anlatılan kerametler, çoğunlukla bu zatların vefatlarından sonra halk tarafından kendilerine isnat edilmiştir. Bu çerçevede bazıları maddi alemi, bazıları da manevi alemi ilgilendiren kerametlerden Hacı Bektaş-ı Veli'ye isnat edilenler oldukça çoktur. Söz konusu maddi unsurlarla ilintili olan kerametler: Susam yaprağı üzerinde namaz kılma, az yemekle çok kişiyi doyurma, kış mevsiminde kuru ağaçtan elma toplama, hayvanlarla konuşma, taşa hükmetme, bıçakla taş kesme, taşları konuşurma, ürünü çoğaltma, su üstünde yürüme vb. şeklinde sıralanır. Manevi varlıklarla bağlantılı olan kerametleri ise: kurtarıcı olma, meleklerle konuşma, gayb aleminde erenlerle konuşma, aynı anda farklı yerlerde olma, don değiştirme, farklı bedenlere bürünme, musibet gönderme, ölüyü diriltme, güvercin ve aslan gibi hayvanların kılığına girme, akıldan geçenleri bilme vb. şekilde ifade edilir. Hünkar, sergilediği bu kerametler ile içinde bulunduğu topluma karşı duyarlılığını gösterdiğini, her zaman onlara destek olduğunu ve sıkıntılarından kurtarmaya çalıştığını göstermiştir. Hacı Bektaş-ı Veli'nin kerametleri olarak tespit ettiğimiz bu unsurlar ile sünni kültürdeki motiflerin şamanlık inanışları ile benzerlik taşıması, eski Türk inanışlarının Anadolu'da bütün canlılığıyla yaşadığını göstermektedir. Çünkü Hünkar için Velayetname'de zikredilen kerametler, Anadolu'da bir çok veli, baba ve dede gibi zatlar için de benzer motiflerle anlatılmaktadır. Hacı Bektaş-ı Veli gibi toplumun manevi mimarlarının bu mirasını günümüzde en iyi şekilde yaşatmak ve gelecek nesillere taşımak çok önemlidir. Bunun için okulların her kademesinde toplumun manevi mimarlarının menkıbelerine ders kitaplarında yer verilerek çocuk ve gençlerin eğitimi açısından yararlanmak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Mustafa. "Hacı Bektaş-ı Veli Zaviyesi Vakıfları", 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı II*, 955-968), ed. Filiz Kılıç-T. Bülbül, Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınlar, 2007.
- Baha Said. "Bektaşiler" I- III, *Türk Yurdu*, (Şubat 1927), ed. Murat Şefkatli, XII/76, 153, Ankara: Tutubay Yayınları, 2001.
- Boratav, P. Naili. *100 soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1994.
- Eliade, Mircea. *Kutsal ve Din Dışı*, çev. M. Ali Kılıçbay, Ankara: Gece Yayınları, 1991.
- Eyüboğlu, İ. Zeki. *Bektaşilik*, İstanbul: Der Yayınları, 1990.
- Güç, Ahmet. "Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı" *Dinler Tarihi Araştırmaları-I (Sempozyum 08-09 Kasım, 1996,)* 337-340, Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Denegi Yayını, 1998.
- Güngör, Harun. *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2005.
- Gürkan, Leyla Salime. "Mucize", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 30/352-356, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.
- Hacı Bektaş-ı Veli. *Velayetname*, Haz. Hamiye Duran, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Hoca Sadettin Efendi. *Tacü't-Tevarih*, V, Sad: İ. Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- Kara, Mustafa. *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.
- Kitab-ı Mukaddes*, İstanbul: Kitabı Mukadde Şirketi, Yeni Yaşam Yayınları, 2001.
- Köprülü, Fuat. *İlk mutasavvıflar*, Ankara. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, 1976.
- Köprülü, Fuat; "Hacı Bektaş Veli", *İslam Ansiklopedisi*, 2/461-463, İstanbul: MEB Yayını, 1993.

- Kur'anı Kerim Meali*. Çev: Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, 8. Basım, 2008.
- Macdonald, D. Black, "Keramet", *İslam Ansiklopedisi*, 6/577-578, İstanbul: MEB Yayınları, 1993.
- Melikof, İrene. *Hacı Bektaş, Efsaneden Gerçeğe*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1999.
- Mimar Hikmet. "Bektaşilik ve Son Bektaşiler", *Türk Yurdu*, (Haziran 1928), ed. Murat Şefkatli, XIII/309-318, Ankara: Tutubay Yayınları, 2001.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul: Enderun Yayınları, 1983.
- Ocak, Ahmet Yaşar. "Hacı Bektaş-ı Veli", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 14/455-458, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayını, 1996.
- Öz, Baki. *Bektaşilik Nedir (Bektaşilik Tarihi)*, İstanbul: Der Yayınlar, 1997.
- Şahin, Haşim. "Menakıbname", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 29/112-114, Ankara: Diyanet Vakfı Yayını, 2004.
- Tanman, M. Baha. "Hacı Bektaş Veli Külliyesi", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 14/459-471, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayını, 1996.
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*, 2, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988.
- Uludağ, Süleyman. "Keramet-II", *Tasavvuf, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 6 (15), 7-35, Ankara: Dün Bugün Yarın (DBY) Yayınları, 2005.
- Uludağ, Süleyman. "Keramet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 25/265-268, Ankara, Diyanet Vakfı Yayını, 2002.
- Yavuz, Y. Şevki. "Keramet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 25/268-270, Ankara, Diyanet Vakfı Yayını, 2002.